

34. Κράνος από χαυλιόδοντες κάρπου, η ομηρική κ υ ν έ η, αποκαταστημένο.

35. Ελεφάντινο ανάγλυφο από λαβή υποποδίου, όπου εικονίζεται κεφαλή πολεμιστή με κράνος από χαυλιόδοντες κάρπου.

36. Κράνος που βρέθηκε στην Κνωσό. Είναι ολόκληρο καλυμμένο από χαλκό.

37. Το γνωστό "αγγείο των πολεμιστών", στο οποίο εικονίζονται άλλοι τύποι, ίσως κι αυτοί μεταλλικοί («Οπλισμός» 1, τεύχος 50, σελ. 113).

Ο ΟΠΛΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ (5)

ΤΟ ΚΡΑΝΟΣ

Το κράνος είναι κάλυμμα της κεφαλής που προστάτευε τον πολεμιστή από τα κτυπήματα στο κρανίο. Τα αρχαιότερα κράνη που έχουν βρεθεί μέχρι σήμερα, ατιχώως σε σπαράγματα, είναι της Μικηναϊκής περιόδου. Αυτά ήσαν κατασκευασμένα από χαυλιόδοντες κάρπων. Παρόμοιο κράνος βρίσκεται, αποκαταστημένο, στο Μουσείο της Ολυμπίας (εικ. 34), ενώ εικονίζεται και σε ανάγλυφο (εικ. 35). Του τέλους της εποχής αυτής είναι και το κράνος που βρέθηκε στην Κνωσό. Είναι ολόκληρο ντυμένο με ελάσματα από χαλκό (εικ. 36). Στα ομηρικά έπη το κράνος ονομάζεται **κυνέη**, γιατί το κατασκεύαζαν από δέρμα ακίλου (κυνός). Η ονομασία αυτή διατηρήθηκε κι όταν ακόμα το υλικό κατασκευής των κρανιών ήταν δέρμα άλλων ζώων (βοδίου κλπ.) ή μέταλλο. Μεταλλικά ίσως να είναι τα κράνη που φορούν οι πολεμιστές στο Μικηναϊκό "αγγείο των πολεμιστών" (εικ. 37).

Ως προς τα ευρήματα, παρατηρείται κενό στο διάστημα ως το τέλος της γεωμετρικής περιόδου. Η εύρεση (το 1953), στην Αργολίδα, πλήρους πανοπλίας, μαζί με σχεδόν άθικτο κράνος, που ανήκει στην εποχή αυτή (βλ. «Οπλισμός» 4, εικ. 27), βοήθησε στη χρονολόγηση αποσπασματικών παρόμοιων αντικειμένων, τα οποία βρέθηκαν στην Ολυμπία. Πρόκειται για κράνη με λοφίο και στέλεχος, τύπος που συναντάται στην Αθήνα και στο Άργος. Όμως, παράλληλα υπήρχαν και άλλοι τύποι, όπως ο κορινθιακός — που βλέπουμε από τον 8ο π.Χ. κιόλας αιώνα.

Σε ζώνη που βρέθηκε στην Φορτέτσα της Κρήτης (τέλος 8ου αι. π.Χ.), εικονίζεται κράνος κατασκευασμένο από δύο κομμάτια. Έτσι, βλέπουμε πως εκτός από το σχήμα του κράνους, που ποικίλλει ανάλογα με τις περιοχές — κωνικά, ημισφαιρικά (εικ. 38 α-δ) — υπήρχαν και διάφοροι τρόποι κατασκευής του.

Άλλη διαφορά μεταξύ των κρανιών ήταν και το εξάρτημα-στολίδι που έφεραν στην κορυφή, που μπορούσε να είναι λοφίο ή, σπανιότερα, μικρό ανεστραμμένο ημισφαιρικό δοχείο.

Τα λοφία ήταν είτε θύσανοι από τρίχες αλογοουράς είτε δέσμες από φτερά. Ένα κράνος δε, μπορούσε να έχει ένα ή περισσότερα λοφία, με ή χωρίς στέλεχος. Το λοφίο αυτό μπορούσε να έχει διάφορα σχήματα: θύσανος, στενόμακρο ή πεταλόσχημο (εικ. 39).

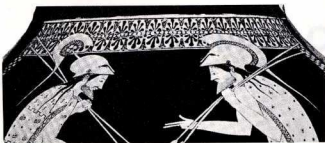
38. Χάλκινα κράνη: α. κορινθιακό, β. ιλλυρικό, γ. ιωνικό, δ. ιωνικό (αρύβαλλος σε σχήμα κρονοφόρου κεφαλής πολεμιστή).

39. Τρία λοφία διαφορετικών σχημάτων, μονά και διπλά.

40. Χαλκιδικό-κορινθιακό κράνος του Μουσειού της Ολυμπίας.

Το σχήμα του κράνους ήταν προσαρμοσμένο στη χρήση του. Κάλυπτε το μέτωπο, τις παρειές και τον αυχένα. Έπρεπε να είναι επιβλητικό, να προσδίδει ύψος στον πολεμιστή (γι' αυτό υπήρχε το λοφίο) και να του προσφέρει και ασφαλή κάλυψη. Οι απαιτήσεις αυτές οδήγησαν στην κατασκευή κράνους από ενιαίο μεταλλικό έλασμα. Για να μη μένει ακάλυπτο το πρόσωπο του πολεμιστή, στο μπροστινό μέρος προστέθηκαν τμήματα που προστάτευαν τη μύτη και το σαγόνι, ενώ τα ανοίγματα που έμεναν άφηναν ακάλυπτα τα μάτια και το στόμα (εικ. 38α).

Η εσωτερική πλευρά του κράνους ήταν καλυμμένη από δέρμα έτσι ώστε να προσαρμόζεται καλύτερα στο κεφάλι του πολεμιστή χωρίς να τον πληγώνει, αποτελώντας ένα επιπλέον στρώμα μόνωσης.

Από τον 7ο αιώνα π.Χ., η εφευρετικότητα των Ελλήνων τους οδήγησε στην κατασκευή διαφόρων τύπων κράνους. Απ' αυτούς ένας είναι ο "ιλλυρικός", καθαρά ελληνικός τύπος, που πρωτοεμφανίστηκε στην Πελοπόννησο και υιοθετήθηκε στην Ιλλυρία και αλλού. Άλλος τύπος είναι ο ιωνικός, που γύρω στα 600 π.Χ. κατασκευάστηκε στη Ρόδο. Το αττικό κράνος εικονίζεται σε αγγεία στις αρχές του 6ου αιώνα, ενώ το χαλκιδικό κράνος εικονίζεται σε χαλκιδικά μελανόμορφα αγγεία (που έχουν έρθει στο φως στις αποικίες της Κάτω Ιταλίας και της Σικελίας) και έχει βρεθεί στην Ολυμπία (εικ. 40). Το κορινθιακό κράνος είναι το πρώτο που διακοσμήθηκε στα άκρα και στο οποίο προστέθηκαν εγκοπές στα πλάγια ώστε να κινείται άνετα το κεφάλι.

Στην εξέλιξη του κράνους παρατηρούμε χρήση καμπύλων γραμμών και ανοιγμάτων για τα αφτιά, ώστε οι πολεμιστές να ακούγουν τις προσταγές.

Με τα σύγχρονα κράνη μοιάζει το σχήμα του βοιωτικού, που ήταν σαν σκούφος, σχεδόν κωνικό, και σε όλη του την περιφέρεια έφερε γείσο γυρτό προς τα κάτω. Η προστασία που προσέφερε ήταν μειωμένη αλλά εξασφάλιζε καλύτερη ορατότητα, ακουστική και άνεση στην κίνηση (εικ. 38γ).